

Sunuş

10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler'ce ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 38. yıldönümünde bile insan hak ve özgürlüklerine ilişkin en önemli belgelerden biridir.

Evrensel Bildirge uluslararası örgütler içinde en kapsamlısı olan Birleşmiş Milletler'in, temel etkinlik alanlarından birini oluşturan insan hakları konusundaki ilk ürünüdür. Yine bu Bildirge, insanlığın yüzyıllarca süren savaşım ve tarihsel birikim sonucu geliştirdiği ilke ve ülkelerin toplu anlatımıdır.

İnsan hak ve özgürlüklerinin tanınıp gerçekleşmesinin tüm dünya halklarının ortak ilgi ve gözetim konusuna olduğunu belgeleyen Bildirge, ilanından bu yana çeşitli bağlamalarda hak ve özgürlükleri güvence altına alan belgelere kaynaklık etmiştir.

Bildirge, Fransız Devrimi'nden başlayarak öne sürülen kişisel (klasik) hak ve özgürlüklerle yakın zamanların ürünü olan toplumsal ve ekonomik hak ve özgürlükleri birlikte ve bir bütünlük içinde ele almış ve saydığı hak ve özgürlükleri hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm insanlar için tanıırken devletlere bunları gerçekleştirerek koruma yükümlülüğü getirmiştir.

Hukuksal bir bağlayıcılığı ve yaptırım gücü olmamakla birlikte insanlık toplumunun ortak inancı ve değerlerini dile getirmesi bakımından dünya kamuoyunun ağırlığını taşıyan Evrensel Bildirge, 38 yıllık geçmişine karşın günümüzde henüz birçok ülke için ulaşılacak bir amaç niteliğindedir.

Türkiye'nin 6.4.1949 tarih ve 3/9119 sayılı kararnameyle yayımlanmasına karar verdiği ve okullarda okutularak yorumlanmasını öngördüğü bu belgenin resmi çevirisi 27.5.1949 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Ancak, öteki uluslararası belgelerde olduğu gibi bu belgenin dili de, eski ve anlaşılması güç bir dil olduğu gibi, terim kargaşası, bozuk ve düşük anlatımlar ve çeviri yanlışlarıyla yüküldür. Bunun da ötesinde, özgün metnin kimi fıkraları resmi çeviride atlanmıştır.

Çevirinin bu özensizlik ve savrukluğu, Bildirge'nin kimi hükümlerinin anlamını saptırmakla kalmayarak metnin Türkiye tarafından eksik yayımlanmasına yol açmıştır.

Bu nedenle, ilanından 38 yıl sonra Evrensel Bildirge'nin günümüz diliyle ve aslına daha uygun bir Türkçe metninin topluma sunulması her şeyden önce insan haklarına saygının bir gereğidir.

38. Yıldönümünde Evrensel Bildirge

Muzaffer Sencer

Başlangıç

İnsanlık ailesinin tüm üyelerinin niteliğindeki onuru ve eşit ve ayrılmaz haklarını tanımanın dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu,

İnsan haklarını göz ardı ederek hor görmenin insanlık vicdanını yaralayan barbarca eylemlerle sonuçlandığını ve insanlığın söz ve inanca özgürlüğüyle korku ve yokluktan arınma özgürlüğünden yararlanacağı bir dünyanın herkesin en yüksek beklentisi olduğunu ilan edilmiş bulunduğunu,

İnsanın zorbalık ve baskıya karşı son bir yol olarak ayaklanmaya başvurmak zorunda bırakılmaması için, insan haklarının hukuk düzeniyle korunması gerektiğini,

Uluslar arasında dostça ilişkiler geliştirme-yi özendirmenin temel olduğunu,

Birleşmiş Milletler halklarının Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda temel insan haklarına, insan kişiliğinin onuru ve değerine, erkeklerle kadınların hak eşitliğine olan inancını yeniden belirttiğini ve daha geniş bir özgürlük içinde toplumsal gelişmeyi sağlamaya ve yaşam düzeyini iyileştirmeye karar vermiş olduğunu, Üye devletlerin Birleşmiş Milletler'le işbirliği içinde, insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrensel olarak saygı görüp gözetilmesini sağlamayı yükümlendiklerini,

Bu hak ve özgürlükler konusunda ortak bir anlayış oluşturmanın bu yükümlülüğün tam olarak gerçekleşmesi için büyük önem taşıdığını göz önüne alarak,

Genel Kurul,

Toplumun her bireyi ve her organının bu Bildirge'yi sürekli olarak göz önünde bulundurarak eğitim ve öğretim yoluyla bu hak ve özgürlüklere saygıyı geliştirmeye ve ulusal ve uluslararası geliştirici önlemlerle gerek üye devlet halkları, gerekse bu devletlerin yargı yetkisi içindeki ülkelerin halkları arasında bu hak ve özgürlüklerin evrensel ve etkin biçimde

tanınıp gözetilmesini sağlamaya çaba göstermeleri amacıyla tüm halklar ve uluslar için bir ortak başarı ölçüsü olarak bu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni ilan eder.

Madde 1

Her insan özgür; onur ve haklar bakımından eşit doğar. Akıl ve vicdanla donatılmış olup birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranır.

Madde 2

Herkes; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ve toplumsal köken, doğuş ya da benzeri başka bir statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin bu Bildirge'de ileri sürülen tüm hak ve özgürlüklere sahiptir.

Ayrıca ister bağımsız olsun, ister vesayet altında ya da kendi kendini yönetmeyen bir ülke olsun, ister başka bir egemenlik sınırlaması altında bulunsun, bir kimsenin uyuğunda bulunduğu ülke ya da alanın siyasal, hukuksal ya da uluslararası statüsüne dayanarak hiçbir ayırım gözetilemez.

Madde 3

Herkesin yaşama ve kişi özgürlüğü ve güvenliğine hakkı vardır.

Madde 4

Kimse, kölelik ya da kölelik altında tutulamaz; kölelik ve köle ticareti her türüyle yasaktır.

Madde 5

Hiç kimseye işkence ya da zalimce, insanlık dışı ya da onur kırıcı davranış ve ceza uygulanamaz.

Madde 6

Herkesin, nerede olursa olsun yasa önünde bir kişi olarak tanınma hakkı vardır.

Madde 7

Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin yasa tarafından eşit korunmaya hakkı vardır. Herkes, bu Bildirge'ye aykırı herhangi bir ayrımcılığa ve ayrımcılık kışkır-

tucluğuna karşı eşit korunma hakkına sahiptir.

Madde 8

Herkesin anayasa ya da yasayla tanınmış temel haklarını çiğneyen eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı vardır.

Madde 9

Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez.

Madde 10

Herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine herhangi bir suç yüklenirken tam bir eşitlikle bağımsız ve yansız bir mahkeme tarafından hakça ve açık bir yargılanmaya hakkı vardır.

Madde 11

1. Kendisine bir suç yüklenen herkesin, savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanındığı bir açık yargılanma yoluyla yasaya göre suçluluğu kanıtlanana değin suçsuz sayılma hakkı vardır.

2. Hiç kimse işlendiği sırada ulusal ya da uluslararası hukuka göre bir suç oluşturmayan herhangi bir eylem ya da kusurdan dolayı suçlu sayılamaz. Kimseye suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Madde 12

Kimşenin özel yaşamı, ailesi, konutu ya da haberleşmesine keyfi olarak karışılmaz, şeref ve adına saldırılmaz. Herkesin, bu tür karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunma hakkı vardır.

Madde 13

1. Herkesin bir devletin sınırları içinde yer değiştirme ve oturma özgürlüğüne hakkı vardır.

2. Herkes, kendi ülkesi de dahil, herhangi bir ülkeden ayrılma ve ülkesine dönme hakkına sahiptir.

Madde 14

1. Herkesin, zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.

2. Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan ya da Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılmaz.

Madde 15

1. Herkesin bir uyrukluğa hakkı vardır.

2. Kimse keyfi olarak uyrukluluğundan yoksun bırakılamaz. Kimşenin uyrukluluğunu değiştirme hakkı yadsınamaz.

Madde 16

1. Evlenme çağındaki erkeklerle kadınların, ırk, uyrukluluk ya da din bakımından sınırlamalar konulmaksızın evlenmeye ve bir aile kurmaya hakkı vardır.

Evlenirken, evlilik sırasında ve evliliğin bzulmasına ilişkin hakları eşittir.

2. Evlenme bağı, ancak istekli eşlerin özgür ve tam olurluğuyla yapılır.

3. Aile, toplumun doğal ve temel birimidir ve toplum ve devlet tarafından korunur.

Madde 17

1. Herkesin tek başına ya da başkalarıyla birlikte, mülkiyet hakkı vardır.

2. Kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz.

Madde 18

Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, din ya da inancını değiştirme özgürlüğünü ve din ya da inancını, tek başına ya da topluca ve açık ya da özel olarak öğretme, uygulama, tören ve ibadet yoluyla açıklama özgürlüğünü içerir.

Madde 19

Herkesin görüş ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, karışmasız görüş edinme ve herhangi bir yoldan ve hangi ülkede olursa olsun bilgi ve düşünceleri arama, alma ve yayma özgürlüğünü içerir.

Madde 20

1. Herkes, barışçı toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir.

2. Hiç kimse, bir derneğe girmeye zorlanmaz.

Madde 21

1. Herkes, doğrudan ya da özgürce seçilmiş temsilciler aracılığıyla ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.

2. Herkesin, ülkesindeki kamu hizmetlerine eşit olarak katılma hakkı vardır.

3. Halkın istemi, yönetim otoritesinin temelidir. Bu istem, genel ve eşit, gizli ve özgür oya dayalı dönemsel ve gerçek seçimlerle belirtilir.

Madde 22

Herkesin bir toplum üyesi olarak, toplumsal güvenliğe hakkı vardır. Ulusal çabalarla ve uluslararası işbirliği yoluyla ve her devletin örgüt ve kaynaklarına göre herkes onur ve kişiliğinin özgür gelişmesinin ayrılmaz bir ögesi olarak ekonomik, toplumsal ve kültürel haklarının gerçekleşmesi hakkına sahiptir.

Madde 23

1. Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.

2. Herkesin herhangi bir ayırım gözetilmeksizin eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır.

3. Herkesin kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır ve gereğinde başka toplumsal koruma yollarıyla desteklenmiş bir yaşam sağlayacak adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.

4. Herkesin çıkarını korumak için sendika kurma ya da sendikaya üye olma hakkı vardır.

Madde 24

Herkesin, iş saatlerinin makul ölçüde sınırlandırılması ve ücretli dönemsel tatiller dahil, dinlenme ve boş zamanı hakkı vardır.

Madde 25

1. Herkesin, kendisi ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes; işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi denetiminin dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.

2. Analar ve çocukların özel bakım ve yardıma hakları vardır. Tüm çocuklar, evlilik içi ya da evlilik dışı doğmuş olmalarına bakılmaksızın, aynı toplumsal korumadan yararlanır.

Madde 26

1. Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yükseköğrenim yeteneğe göre herkese eşit olarak sağlanır.

2. Eğitim, insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yöneliktir. Eğitim, tüm uluslar, ırklar ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirir ve Birleşmiş Milletler'in, barışın korunması yolundaki etkinliklerini daha da geliştirir.

3. Ana-babalar, çocuklarına verilecek eğitimi seçmede öncelikle hak sahibidir.

Madde 27

1. Herkes, topluluğun kültürel yaşamına özgürce katılma ve sanattan yararlanma ve bilimsel gelişmeye katılarak yararlarını paylaşma hakkına sahiptir.

2. Herkesin yaratıcısı olduğu bilim, yazın ve sanat ürünlerinden doğan manevi ve maddi çıkarlarının korunmasına hakkı vardır.

Madde 28

Herkesin, bu Bildirge'de ileri sürülen hak ve özgürlüklerin tam olarak gerçekleşeceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır.

Madde 29

1. Herkesin, kişiliğinin özgürce ve tam gelişmesine olanak veren topluluğuna karşı ödevleri vardır.

2. Herkes, hak ve özgürlüklerini kullanırken, ancak başkalarının hak ve özgürlüklerinin tanınması ve bunlara saygı gösterilmesinin sağlanması ve demokratik bir toplumda genel ahlak ve kamu düzeniyle genel refah ve gereklerinin karşılanması amacıyla yasayla belirlenmiş sınırlamalara bağlı olabilir.

3. Bu hak ve özgürlükler, hiçbir koşulda Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı olarak kullanılamaz.

Madde 30

Bu Bildirge'nin hiçbir hükmü, herhangi bir devlet, grup ya da kişiye burada ileri sürülen hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan herhangi bir etkinlikte ve eylemde bulunma hakkını verir biçimde yorumlanamaz.

* "Universal Declaration of Human Rights".

"Déclaration Universelle des Droits de l'Homme".

Bkz. Muzaffer Senoğlu'nun Hakları Ana Kuruluşlar ve Belgeler, TODAİE Yayını, Ankara, 1986.